

Hermann 1900-luvun alussa

Ideointi ja perustiedot: Jan Strang, päivittänyt Outi Koste
Kartta: Helsingin Kaupunginarkisto

Kaupungin portti

Kaupungin portti
Kaupungin ja maalaiskunnan raja osoittaneen vanhan portin pylväävät ovat edelleen olemassa Haukilahdenkadun liikenteenjakajassa. Kaupunki tasoihti Itäisen Vientien 1860-luvulla tälle portille asti. Työ tuli niin kalliiksi, että kaupunkiin tulijoita alettiin kerätä tiemaksua. Sitkeistä urbaanilegendoista huolimatta Hermannin kaupunginportilla ei tullia kerätty. Tulliportti ja vahtitupa olivat Hakaniemessä Hämeentien ja Siltaasaarenkadun kulmassa.

Backas eli Mäkelä

Backas eli Mäkelä
Backaksen tilan päärakennus. Backas oli Helsingin kaupungin omistama maatila, joka ei kuulunut Hermanniniin. Tilanvuokraaja P. J. Svenssonin huvilassa aloitti 1896 ruotsinkielinen alakansakoulu, joka toimi vielä monta vuotta Vallilan kansakoulutalon valmistumisen jälkeenkin. Svenssoneilla oli talossaan myös pöytäkaljapanimo ja virvoitusjuomatehdas.

Huvila Solo

Huvila Solo
Tämän Solo-nimisen huvilan laajalla tontilla toimi mm. seppämestari
E. O. Axnerin verstaas.

Poliisikamari

Poliisikamari
Niitykatu 4:ssä toimi Poliisilaitoksen 4.:n piirin Hermannin haaraosasto. Aluksi järjestyksenpidosta vastasi kaupungin palkkaama järjestysmies, reservin vänrikki Alf Rautell. Vuonna 1906 haaraosaston johtajana oli ylikonstaapeli J. B. Andersin.

Hermannin Kansankoti

Hermannin yhdistystoiminnan keskus oli 1898 valmistunut Kansankoti. Siinä toimivat paitsi kuuluisa Hermannin nuorisoseura myös monet muut yhdistykset. Kotikallioksi nimetty lastentarha osti rakennuksen 1913.

Villa Karolinelund ja lastentarha

Hermannin asuntolonteista vuokrattiin tämä tontti ensimmäiseksi. Vuokraaja oli 1.7.1884 Karl N. Lundqvist, vaikkakin sopimus allekirjoitettiin vasta 7. elokuuta. Tontti ulottui läpi korttelin, ja siihen oli rakennettu kaksi alaa. Seuraavana kesänä maalarimestari A. W. Stenroos osti kiinteistön ja siinä toimi vuodesta 1906 alkaen Theresه Vuoreheimon ylläpitämä Hermannin suomenkielinen kansanlastentarha.

Puhelinkeskus

Saarikatu 1:een perustettiin 1899 Hermannin puhelinkeskus. Torikauppias J. W. Weckströmin omistaman talon seinään asetettiin samana vuonna Hermannin ainoa palokello.

Paloasema

Vuonna 1911–1930 oli nykyisten raitiovaunujen korjaamohallien paikalla Hermannin paloaesema. Kun Kallion paloaeseman kalusto moottoroitiin, kävi paloaesema tarpeettomaksi ja rakennus siirrettiin Sörnäisten niemelle. Siellä se siirrettiin edelleen Herttoniemeen vuonna 1953.

VPK

Hermannin VPK oli Helsingin maalaiskunnan ensimmäinen palokunta. Tällä rakentamattomalla tontilla oli vuodesta 1896 lähtien Hermannin VPK:n palokaluustovaja. Palokunnan "komppania" myös harjoitteli viikoittain.

Kultaja

Kauppa- ja Vuorikatujen kulmassa harjoitti kultaaaja Julius Westerlund ammattiaan.

täinen Viertotie

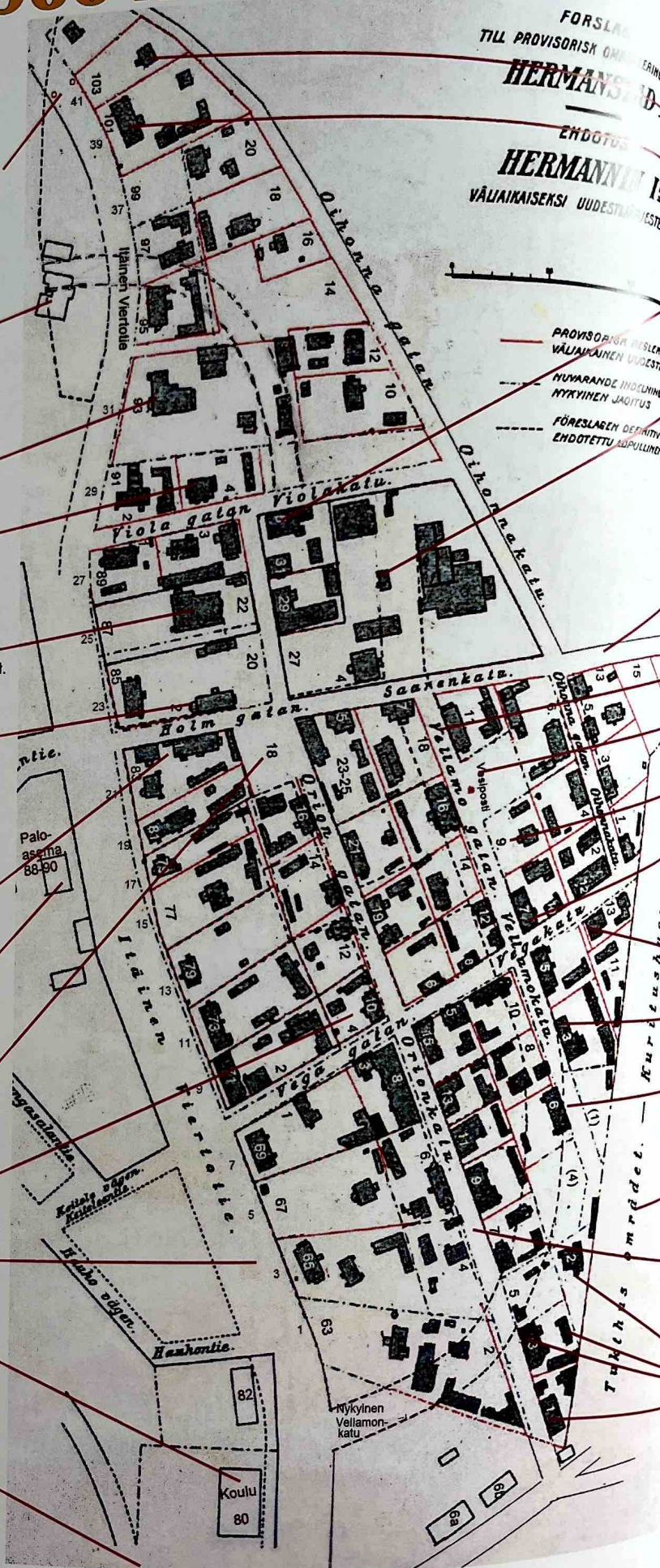
o vuonna 1877 kulkivat hevosomnibussit Viertotietä Senaatintorilta Vanhaankaupunkiin. Vuonna 1891 avattiin raitiotielinja keskustasta Örnäisiin ja vuonna 1914 linjaa jatkettiin Hermannisiin asti.

Vallilan kansakoulu

un Vallilan koulu vuosisadan alussa valmistui, ratkaisi se hermannilaisten koulunkäytöngelmat. Hermannin asukkaiden vapaaehtoisvoimin toimintansa loittaneet koulut voitiin lopettaa. Koulun komea kolmikerroksinen tiilirakennus palitsi kaavan seutukunnan maisemaa. Vasta parikymmentä vuotta syhemmin valmistuivat seuraavat kivitallat Vallilaan.

Asiointipaikka

vuonna 1875 kaupunki perusti asumattomalle Vallilan alueelle makkilannan kaatopaikan. Kun keskusvankila vuonna 1882 valmistui, aloitti sen johto heti kirkon kirkon kaatopaikkaa vastaan ja vuonna 1884 Uudenmaan läänin hallituksen määräyksestä kaupunki siirsi kaatopaikan pidemmälle Vallilaan.

Lentoasema

Ensimmäisen maailmansodan aikana oli Hermannin rantaan sijoitettu Venäjän Itämeren laivaston lentoasema. Lentokoneet lienevät olleet vesitasoja. (https://fi.wikipedia.org/wiki/Hermannin_lentoasema)

Pyrotekninen laboratorio

Edvin Forsbäckin pyrotekninen laboratorio oli pitkään Suomen ainoa ilotulitusvälineiden valmistaja.

Villa Fagervik

Kauppias Herman Santalan hankittua Itäinen Viertotie 39:n omistukseensa 1904, siellä asui ja piti vastaanottoaan Hermannin ja Toukolan piirin ensimmäinen piirilääkäri, lääketieteen tohtori Axel Wallgren. Virka perustettiin 1904 Sömaisten ylikuormittuneen piirilääkärin aloitteesta. Talossa toimi myös 1908–1926 Hermannin sivukirjasto.

Hermanninkaupungin Sauna OY

Lindelöfin konepajakorttelin kulmatontille valmistui nykyaikainen saunalaitos 1899. Sauna-yhtiön perustivat kauppiaat H. Santala ja J. E. Ylöstalo sekä VR:n konepajalla työskennelleet maalari H. G. Hamberg ja viilari E. Lindbom. Muutamaa vuotta myöhemmin samat herrat rakennuttivat saunan eteläpuolelle kaksi kookasta vuokrataloa. Samalla tontilla oli myös H. Hyvösen paja.

Lindelöfin konetehtas

Hermannin ylivoimaisesti suurin teollisuuslaitos oli vuonna 1889 rakennettu Lindelöfin konetehtas, joka osakeyhtiöksi muututtuaan käytti nimeä Tehdasosakeyhtiö Ilmarinen. Tehtaalla oli aluksi käytössään kokonainen kortteli. Vuonna 1895 tulipalo tuhosi koko tehtaan lukuun ottamatta kivirakenteista valimoa. Toimintaa jatkettiin pienimuotoisemmin, kunnes yhtiö teki konkurssin. Tämä ei lannistanut tehtaan omistajaa, maisteri Leonard Lindelöfiä, joka jatkoi kohta tehdastoimintaa Unioninkadulla keskittyen tupakkatehtaiden savukehylsykoneiden tuotantoon. Hermannin tontin vuokrasopimus ja rakennukset siirtyivät vuonna 1900 uudelle yrittäjälle, Suomen rautasänykätehtaat Oy:lle. Pian rautasänyk-yhtiökin ajautui konkurssiin. Vuonna 1905 tiloihin muutti G. J. Sundbergin kalasäilyketehtas. Liike toimi paikalla vielä 1950.

Saarikatu

Saarikatu johti Kyläsaareen, jonka mukaan katu oli nimettykin. Sinne johti mantereelta pitkä puusilta. Kyläsaari oli suosittu kesäjuhlien pitopaikkana ja hermannilaiset säilyttivät siellä myös veneitään. Kaupunki rakensi saaren kärkeen pyykinhuuhteluhuoneen ja uimalaitoksen. Rantavesi oli likaista, avo-ojat ja myöhemmät viemärit laskivat suoraan mereen.

Kotileipomo

J. Johanssonin kotileipomo. Käsityöläiskatu 11.

Tori

Hermannissa oli myös oma torinsa, jossa ei tosin kauppaa käyty. Torille kaupunki rakennutti yleisen kaivon. Sinne vesi johdettiin kaupungin päävesijohdosta, joka kulki Kumpulan peltojen halki.

Mankeli

Amanda Henrikssonin mankeli

Santalan ruokatavarakauppa

Tässä vuonna 1899 sijainnut Herman Santalan kauppaliike oli yksi Hermannin noin paristakymmenestä kaupasta. Kaupat olivat keskittyneet Viertotien ja Kauppakadun varsille. Kauppias Santalan pojista Lauri Ilmari oli tunnettu urheilumies, joka toimi mm. SVUL:n sihteerinä ja toimitusjohtajana ja toimitti useita urheiluaiheisia kirjoja. Hänen vanhempi veljensä Herman Valdemar (Valtteri) toimi 1930- ja 1940-luvuilla Yleisradion ensimmäisenä kouluradio-päällikkönä organisoiden mm. sodanaikaisen laajan radio-opetuksen (monet koulut olivat tuolloin suljettuina). Valtteri Santalan ansiota on myös, että monet Hermannin Nuorisoseuraan liittyvät muistot ovat säilyneet jälkipolville.

Uunintekijä

Kaakeliuunintekijä G. Henrikssonin työpaja.

Metallitehtas Alku

Käsityöläiskatu 3:ssa toimi vuonna 1906 G. A. Andströmin omistama messinkivalimo ja konepaja nimeltään Metallitehtas Alku. Samoissa tiloissa toimi myöhemmin aikoina muitakin firmoja.

Käsityöläiskatu

Vielä tämän vuosisadan alussa sekä nykyinen Vellamonkatu (Käsityöläiskatu) että Orioninkatu olivat umpikujia, jotka päättyivät vankila-alueenajaan. Vellamonkadulta pääsi Hämeentielle vain Vegan- tai Saarenkadun jyrkkää mäkeä ylös. Vasta viisikymmenluvun lopulla Vellamonkatua jatkettiin viistosti Hämeentielle asti.

Kuritushuone

Sömaisten kuritushuone eli rangaistusvankila (nyk. Keskusvankila) valmistui vuonna 1882. Laitos oli sen ajan oloissa komea ja niinpä Uudessa Suomettaressa paheksuttiin julkisten varojen käyttöä tällaisen "palatsimaisen" vankilan rakentamiseen. Kovin viihtyisä ei laitos kuitenkaan liene ollut, koskapa jo vuonna 1883 monet sen ensimmäisistä asukkaista anoivat, että heidän tuomionsa muutettaisiin Siperiaan karkotukseksi.

Vuorikatu

Nykyisen Orioninkadun nimi oli vuoteen 1908 Vuorikatu. Kyseisenä vuonna muutettiin mutkin Hermannin vanhat kadunnimet. Käsityöläiskadusta tehtiin Vellamonkatu, Kauppakadusta Vegankatu, Niittykadusta Violankatu ja Työpajankadusta Oihonnankatu. Vain Saarenkadulla on enää vanha nimensä, tosin hieman eriasuisena, sillä ennen sitä kutsuttiin Saarikaduksi. Eräissä 1890-luvun kartoissa ja asiakirjoissa on Hermannin katujen niminä Ensimmäinen pitkittäiskatu, Toinen pitkittäiskatu ... ja Ensimmäinen poikittaiskatu jne.

Säilynyttä puu-Hermannia

Nämä sekä Saarenkatu 15 ovat ainoat vanhasta puu-Hermannista yhä jäljellä olevat rakennukset.